

BİR GÖRSEL İLETİŞİM ARACI OLARAK TİPOGRAFİK İMGE*

TYPOGRAPHIC IMAGE AS A VISUAL COMMUNICATION INSTRUMENT*

Arş. Gör. Onur KURAN

Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi,
Grafik Tasarım, okuran@nku.edu.tr, info@onurkuran.com

Tekirdağ / Türkiye

ORCID: 0000-0002-3879-8471

Prof. Tevfik Fikret UÇAR

Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Grafik Sanatlar,
tfucar@anadolu.edu.tr

ORCID No: 0000-0002-4612-5891

Özet

Yazı, Sümer medeniyetinin keşfettiği dönemden günümüze yaygın biçimde kullanılan temel iletişim araçlarından biridir. Ortaya çıkarıldığı ilk dönemlerinde, biçiminde sembolik bir tavır barındırırken zamanla sadeleştirilmiş ve günümüzde kullandığımız temel formuna kavuşturulmuştur. Görsel iletişim ve grafik tasarımın yapıtaşlarından biri olan yazıyı hem estetik, hem de işlevsel biçimde kullanmamızı sağlayan tipografi disipliniyle ise, grafik tasarımcılar geleneksel ve çağdaş farklı birçok biçimde yazıyı görselleştirmektedir.

Günümüzde görsel iletişim, insan hayatının her noktasında karşısına çıkan en önemli kavramlardan biridir. İnsanlar artık okumak yerine bakarak ve görerek iletişim ihtiyaçlarını daha hızlı şekilde karşılamaya çalışmaktadır. Bu çalışmada yazının ana işlevi olan sözel dili kayda geçirmesinden ziyade, başta grafik tasarım disiplini olmak üzere farklı sanat ve tasarım disiplinlerinde de yazının imgesel bir anlatım dili olarak nasıl kullanıldığı örnekler verilerek açıklanmaktadır. Bu doğrultuda çalışmada tipografik imge biçemi tanımlanmakta ve tipografik imge kavramı grafik tasarım disiplini başta olmak üzere heykel, mimarlık, iç mimarlık, tekstil ve moda tasarımı ve endüstriyel tasarım disiplinlerinde örnekler verilerek anlatılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yazı, Tipografi, Tipografik İmge

*Bu araştırma makalesi Onur Kuran'ın Tevfik Fikret Uçar danışmanlığında tamamlamış olduğu sanatta yeterlik tezinden üretilmiştir.

Abstract

Writing is one of the main communication tools that has been widely used since the Sumerian civilization discovered it. While it had a symbolic attitude in its form in the first periods of its discovery, it was simplified over time and brought to the basic form we use today.

With the discipline of typography, which allows us to use writing, which is one of the main constituent of visual communication and graphic design, both aesthetically and functionally, graphic designers visualize writing in variety of different forms, traditional and contemporary. Today, visual communication is one of the most important concepts encountered in every aspect of human life. People are now trying to meet their communication needs faster by looking and seeing instead of reading. In this study, rather than recording the verbal language, which is the main function of writing, it is explained by giving examples how writing is used as an imaginary language of expression in different art and design disciplines, especially in the graphic design discipline. In this direction, the typographic image style is defined in the study and the concept of typographic image is explained by giving examples in the disciplines of sculpture, architecture, interior architecture, textile and fashion design, and industrial design, especially in the discipline of graphic design.

Keywords: Writing, Typography, Typographic Image

*This research article was produced from the proficiency in art thesis completed by Onur Kuran under the supervision of Tevfik Fikret Uçar.

GİRİŞ

İnsanı diğer canlılardan ayıran en önemli farklılıklarından biri, kurduğu iletişimi kendi geliştirdiği iletişim araçları sayesinde sağlayabilmesidir. En yaygın biçimde kullanılan iletişim araçlarından biri olan yazı da, bu durumun en eski ve iyi örneklerinden biridir. Yazının keşfiyle sözel dil kayıt altına alınmış ve yazı bir bilgi işleme yöntemi olarak kullanılmaya başlanmıştır. Sözden farklı olarak yazı, “bilgiyi, konuşmanın yaptığından daha farklı şekilde düzenler ve depolar; doğrusu, dilin farklı bir biçimidir (Crowley & Heyer, İletişim Tarihi / Taş Devri Sembollerinden Sosyal Medyaya, 2019, s. 75)”. Bu bağlamda bilginin bir nevi yazı aracılığı ile somutlaştırıldığı ve nesilden nesile aktarılabilir bir hâle getirildiği söylenebilir.

İmgelerin somutlaştırılarak, stilize edilerek iki boyutlu biçimlere dönüştüğü yazı, zamanla soyutlaştırılmış, biçiminde barındırdığı sembolik tavrı kaybetmiş ve sadeleştirilmiştir. Fenikelilerin sesleri işaret eden yazıyı keşfi, kısaca yazıyı fonetik bir biçime dönüştürmeleri, yazının bu değişim süreci içerisinde yer alan dönüm noktalarından biri olarak kabul edilmektedir. Bu keşif ile fonetik alfabe içerisinde yer alan işaretler ağızdan çıkan sesleri doğrudan ifade eder bir hâle getirilmiştir. Bir diğer devrimsel gelişme ise hareketli metal hurufatların keşfi ve tipografi kavramının doğuşudur. Öncesinde oldukça sınırlı bir grup insanın ulaşabildiği yazı, matbaa ve tipografi sayesinde çok daha hızlı şekilde yaygınlık kazanmıştır. Bu esnada ise dönemin sanatçı ve tasarımcılarının yazıya özgün nitelikler ekleyebilmek adına yeni yazı karakteri tasarımları ortaya çıkardıkları bilinmektedir. Tipografi ve teknolojik gelişmeler ekseninde gelişen yazı ise zaman içerisinde yepyeni algılar sunmaya başlamış, bilhassa grafik tasarımcılar yazıya imgesel nitelikler kazandırmışlardır.

1. YAZIDAN TİPOGRAFIYE

Bir Mezopotamya medeniyeti olan Sümerlerin icat ettiği yazı, keşfedildiği coğrafyada bol miktarda bulunuşu ve kolay şekilde işlenebilirliği sebebiyle kil yüzeyler üzerine çizilmiş ve oyulmuştur. İlk etapta oldukça belirgin imgesel biçimlere sahip olan Sümer yazısının sembolik bir tavırda ortaya çıkarıldığı görülmektedir. Zamanla Mezopotamya topraklarında farklı bir yazı biçimi olarak kuneiform (çivi yazısı) geliştirilmiştir. Çivi yazısı yönteminde yazı biçimi oldukça soyutlaştırılmıştır. Bu sayede yazı, daha rahat bir biçimde kayıt edilebilir hâle getirilmiştir. Çivi yazısı biçimi, Mezopotamya bölgesindeki farklı uygarlıklar tarafından sözel dillerini kayıt etme aracı olarak kullanılmıştır. Aşağıda yer alan görselde yazı biçiminin Mezopotamya bölgesinde nasıl ortaya çıktığı ve geliştiği gösterilmektedir. Soldaki görselde Sümerlere ait eski dönemde ortaya çıkarılmış bir kil tablet örneği verilmekte iken, sağdaki görselde ise zaman içerisinde gelişen çivi yazısı biçimi örnekleri gösterilmektedir (Görsel 1).



Görsel 1. Yazının imgesel bir biçimden zamanla nasıl soyutlaştırıldığı rahatlıkla görülmektedir (Meggs, 2012, s. 8), (Hennessy, Rodway, Jones, & Griffiths, 2019, s. 300).

Yazının keşfedildiği Mezopotamya topraklarına oldukça yakın bir konumda bulunan Mısır medeniyetinde, ya da bir Uzakdoğu medeniyeti olan Çin’de de yazının sembolik bir tavırda ortaya çıktığı bilinmektedir. “Yazılı dillerin çoğunun kökeni resim yazıdan çıkmıştır; çizimden farklı olarak, piktogramlar veya piktograflar olarak bilinen standart bir sembol seti kullanırlar (Hennessy, Rodway, Jones, & Griffiths, 2019, s. 300)”. Görsel 2’de yazı biçiminin Mısır ve Çin medeniyetlerinde kullanılmış örnekleri gösterilmektedir. Solda Mısır yazısı olan hiyeroglif örneği incelendiğinde, yazıda kullanılan imgelerin oldukça profesyonel biçimde stilize edildikleri, dikey ve yatay sütun sistemlerinin kullanıldığı görülmektedir. Philip Meggs, History of Graphic Design adlı kitabında Çin yazısının da Mısır hiyerogliflerine benzer biçimde tamamen imge temelli ortaya çıktığından bahsetmektedir (Meggs, Meggs' History of Graphic Design, 2012, s. 34). Bir kavram yazı olan Çin yazısının, hiyerogliflere benzer biçimde piktografik temelli ortaya çıktığı ortadaki görsel rahatlıkla görülmektedir. Çin yazısının da tıpkı Mezopotamya medeniyetlerinde olduğu gibi zamanla sadeleşerek ve soyutlaşarak geliştiği bilinmektedir. Çin kaligrafisi etkisiyle yazı zamanla soyutlaştırılarak geliştirilmiştir (Görsel 2).

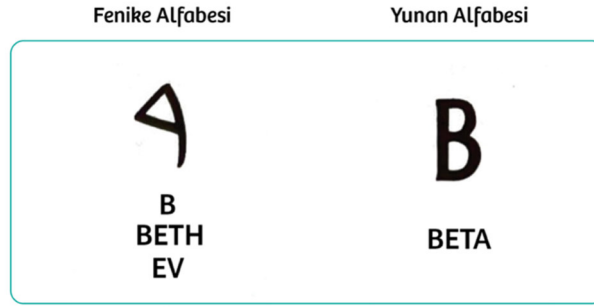


Görsel 2. Sırayla solda Mısır hiyerogliflerine bir örnek, ortadaki görselde eski Çin yazısında tespit edilen piktografik göstergeler, sağda ise zaman içerisinde Çin kaligrafisi etkisiyle gelişen ve son noktaya gelen “chen-shu adlı Çin yazısı verilmektedir (Jean, 2015, s. 30), (Meggs, 2012, s. 34, 36)

Sembol temelli yazı biçimlerinin kendi içerisinde sürekli geliştiği tespit edilmiş olsa da, bir dönüm noktası olan gelişme olarak Akdeniz medeniyeti Fenikelilerin fonetik alfabe icadını gösterilebilir.

Ağızdan çıkan sözleri olduğu şekilde kaydetme prensibine dayalı olan bu yeni alfabetik sistemle, yazının hem biçimi hem de barındırdığı sembolik anlamı değişime uğramıştır. Yazı içerdiği sembolik anlamı büyük ölçüde kaybetmiştir. Farklı bir açıdan bakıldığında ise yazının oldukça sadeleştirildiği ve kolaylaştırıldığı da rahatlıkla söylenebilir. Yüzlerce hatta binlerce gösterge yerine artık oldukça sınırlı sayıda işaretlerden oluşan alfabetik sistemler ile yazı kaydı gerçekleştirilmektedir (Craig & Scala, Designing with Type The Essential Guide to Typography, 2006, s. 8).

Fenike medeniyetinin keşfettiği bu yeni alfabeyi geliştirerek, harflerde kalan sınırlı sembolik yapının da tamamen kaybedilmesi ise Yunan medeniyetinin yazıya olan etkileri ile gerçekleşmiştir. Örneğin Fenike alfabesinde yer alan Beth harfi aynı zamanda ev anlamında kullanılan bir sembolken, Yunan medeniyetinde bu harf Beta harfine dönüşmüş ve ev sözcüğünü ifade eden sembolik katman ortadan kaldırılmıştır (Görsel 3). Philip Meggs'in bu durumu şu sözlerle ifade ettiği görülmektedir; "Alfabenin bir sonraki icadı (Yunan alfabesinin ilk iki harfinden türetilen bir kelime olan alfa ve beta) insan iletişiminde ileriye doğru atılmış büyük bir adımdı (Meggs, Meggs' History of Graphic Design, 2012, s. 22)".



Görsel 3. Yukarıdaki görselde Fenike alfabesinde yer alan beth harfinin hâlen ev anlamı taşıdığı, Yunan uygarlığının ise beth harfini beta şeklinde geliştirerek harfte kalan sembolik anlamın tamamen bırakıldığı görülmektedir (Craig & Scala, Designing With Type The Essential Guide to Typography, 2006, s. 120)

Yazının tarihsel serüveni içerisinde yepyeni bir evreye girdiği diğer bir gelişme ise şüphesiz 15. yüzyılda matbaa ve tipografi kavramlarının ortaya çıkmasıdır. Bu tarihten itibaren yazının çok daha yaygın bir hâle getirildiği bilinmektedir. Bu bağlamda üzerinde durulması gereken önemli bir husus, harf formlarının dönemin sanat ve tasarımcıları tarafından özgünleştirilmeye ve çeşitlendirilmeye çalışılmasıdır. "Gutenberg, Fust ve Koberger eserlerini blackletter olarak basarken, rakip bir tarz olan roman harfleri, 1460'larda İtalya'da mekanik baskıda ortaya çıktı (Eskilson, 2019, s. 19)". Bu bağlamda matbaanın 15. yüzyılın henüz ortasında keşfedildiği düşünüldüğünde, keşfin hemen ardından yazının formunda özgün değişiklikler için uğraş verilmiş olduğu söylenebilir. Ortaya çıkarılan her yazı karakteri tasarımı ile yazıya yeni algılar katılmaya çalışılmıştır. Harf formlarında gözlenen bu gelişimin ise artarak devam ettiğini söylemek hatalı görülmemektedir. Dünyaca ünlü yazı karakteri tasarımcısı, sanatçı ve yazar Adrian Frutiger Type Sign Symbol adlı kitabında, Roma alfabesinin kullanılmaya devam ettiği süre boyunca, sanat ve tasarımcıların ortaya çıkardığı yeni teknikler ve özgün olma arayışları sebebiyle yazı karakteri tasarımında gelişim yaşandığından bahsetmektedir (Frutiger, Type Sign Symbol, 1980, s. 12).

Tipografi ve yazı karakteri tasarımının gelişimi bilhassa Sanayi Devrimi ile büyük bir ivme kazanmıştır. "Sanayi Devrimi, tipografi ve grafik sanatlar üzerinde dramatik bir etkiye sahipti. Yeni teknoloji, baskıyı kökten değiştirdi ve tasarımcılar yeni biçim ve yeni görüntüler üreterek büyük bir coşkuyla karşılık verdi (Carter, Day, & Meggs, 2012, s. 12)".

Sanayi Devrimi'nde ortaya çıkarılan yazı karakteri tasarımlarının bazılarında yazının temel işlevi olan okunabilirliğin değil, görülebilirliğin ön plana çıktığı tespit edilmektedir. Kare serif, çok yüksek kontrastlı yeni biçimler ve deneysel formlar ile yazı karakterleri bu dönemde oldukça çeşitlilik kazanmıştır.

Dijital çağla birlikte ise, yazı karakteri tasarımı çalışmalarının yoğunlaşarak devam ettiği bilinmektedir. Alfabede yer alan harf biçimlerinin temel yapıları değişmese de, yazı formlarının bu dönemde hiç olmadığı kadar çeşitlendiği görülmektedir. Hatta kimi yazı karakteri tasarımlarının spesifik algılar sunduğunu söylemek dahi yanlış olmamaktadır. Grafik tasarımcılar yazıyı kullanırken bu çeşitliliği kullanabilme şansına kavuşmuştur. Buna rağmen yazı tasarımında var olan algılarla yetinmeyen grafik tasarımcıların ise zaman içerisinde tipografi disiplini kullanarak yazıya yeni anlamlar yüklemeye çalıştıkları görülmektedir.

2. TIPOGRAFİK İMGE

Sümerlerin keşfiyle ortaya çıkan ve medeniyetlerin gelişimindeki temel yapıtaşlarından biri olan yazı, günümüz görsel iletişim dünyasında da birinci işlevi olan sözel dilin görsel biçimde kaydı ve aktarımı görevini sürdürmektedir. Bir görsel bilgi işleme malzemesi olarak yazı, görsel iletişim ihtiyaçlarını karşılayabilmek adına kullanılan bir iletişim aracıdır. Bu aracı belki de en yoğun kullanmakta olan disiplinlerden biri ise grafik tasarımıdır. Grafik tasarımcılar, tipografi disiplini kullanarak yazının en uygun ve etkin biçimlerde görselleştirilmesi adına çalışmaktadır. Bir kitap ya da dergi yüzeyinden bir web sitesi ya da mobil uygulama ekranına kadar yazının görülebileceği her ürün ya da hizmette grafik tasarımcılar tipografiden yararlanmaktadır.

Bilhassa tipografinin gelişimi ile birlikte, bir iletişim aracı olan yazının okuma ve yazma işlevi dışında da kullanıldığı tespit edilmiştir. Grafik tasarımcılar kimi zaman yazıyı görselleştirirken sadece harflerin içerdiği anlamla yetinmemişlerdir. Yazı, sözcüğün ya da metnin anlamını pekiştiren, farklı ve yeni algılar sunabilen imgelere dönüştürülmüştür. Bu bağlamda yazı sadece okunabilen değil, yeni algılarla görülebilen farklı bir boyuta ulaştırılmıştır.

Dünyaca ünlü grafik tasarımcı Herb Lubalin'in ikonlaşmış tasarımı "Marriage (Evlilik)", bu yeni boyutun en iyi örneklerinden biridir. Yazı hem temel işlevi olarak okunabilir biçimini korurken, hem de grafik tasarımcının hüneri sayesinde görülebilir yeni bir forma kavuşmuştur. Lubalin, Marriage sözcüğü içerisinde yer alan ardışık R harflerinden bir tanesini ters çevirerek evlenen bir çifti adeta bir fotoğraf gibi harflerle imgeleştirmiştir (Görsel 4).



Görsel 4. Lubalin, tasarlamış olduğu tipografik imge biçimi ile yazının anlamını görünür kılmaktadır (Meggs, Meggs' History of Graphic Design, 2012, s. 406),
(<https://www.sunlife.co.id/en/life-moments/getting-married/> Erişim Tarihi: 12.10.2021)

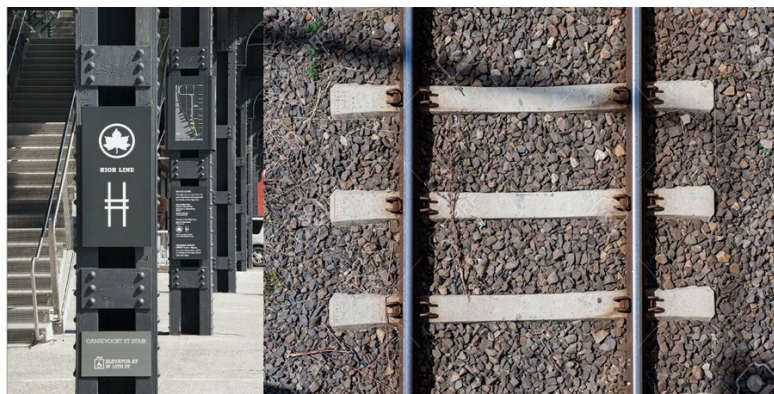
Tıpkı Lubalin gibi, görsel iletişim alanında başta grafik tasarımcılar olmak üzere birçok sanat ve tasarımcının yazıya farklı işlevler yüklemeye çalıştıkları tespit edilmektedir. Yazı kimi zaman deforme edilerek, ters çevrilerek ya da döndürülerek vb. farklı yöntemler ile görsel semboller hâline getirilmektedir. Bu esnada yazının barındırdığı anlamın dışında dekoratif ve dokusal biçimlerde kullanıldığı örneklerin yanı sıra, içerdiği anlama katkı sağlayan görsellere dönüştüğü farklı örnekler de bulunmaktadır. Bu doğrultuda tipografik imge; sanatçı ve tasarımcıların yazıyı kullanarak ortaya çıkardıkları ve kimi zaman yazının dilsel anlamını pekiştiren, kimi zaman ise içerdiği anlamın dışında yepyeni algılar sunabilen imgeleşmiş yazı temelli grafiklerdir.

Tipografik imge biçiminin grafik tasarım disiplini başta olmak üzere mimarlık, iç mimarlık, heykel, endüstriyel tasarım ve tekstil ve moda tasarımı disiplinlerinde de başarılı örnekleri tespit edilmiştir. Tipografik imge kavramının daha belirgin şekilde ortaya koyulabilmesi adına, statik tipografi sınırlılığında yapılmış olan literatür taraması sonucunda elde edilen örnekler sınıflandırılmış ve özel şekilde yorumlanarak çalışmanın ilerleyen bölümlerinde aktarılmıştır.

3. GRAFİK TASARIMDA TİPOGRAFİK İMGENİN KULLANIMI

Bir iletişim mesajının, yaratıcı ve akılda kalıcı bir şekilde görülebilir bir formda alıcıya ulaşmasını sağlayan grafik tasarımın temel yapıtaşları yazı ve imgedir. Tipografik imge biçimi ile yazı formu özelinde tasarlanan grafik mesajların aynı zamanda imgesel bir güç barındırması, yalnızca yazı ile verilen bir mesajdan şüphesiz çok daha dikkat çekici ve özgün bir etki yaratacaktır. Tipografinin alışlagelmişin dışında imgesel nitelikte kullanılmasıyla ortaya çıkan bu gücün farkına varan grafik tasarımcıların ise çalışmalarında sıklıkla tipografik imgeye başvurdukları tespit edilmiştir. Bu bağlamda araştırma içerisinde logo, afiş, ambalaj, kitap kapağı ve reklam tasarımı alanlarından birer adet örnek sunulmaktadır.

Dünyaca ünlü grafik tasarımcı Paula Scher'in Pentagram tasarım stüdyosu dahilinde 2001 yılında tasarlamış olduğu The High Line parkına ait logo, tipografik imgenin logo tasarımı alanındaki başarılı örneklerinden biridir. The High Line parkı, New York şehrinde bulunan ve yükseltilmiş eski bir demiryolunun parka dönüştürülmesi ile ortaya çıkmış bir alandır. Scher, bir monogram biçiminde park adının baş harfleri olan H ve L harflerini bir arada tasarlamıştır. Böylelikle bir demiryolu imgesi ve parkın giriş kısmındaki çelik konstrüksiyonları gösteren oldukça sade ve başarılı bir tasarım ortaya çıkardığı görülmektedir. H ve L harfinin bileşiminden oluşan bu logo tasarımı artık görülebilir imgesel bir forma kavuşmuştur (Görsel 5).



Görsel 5. Scher'in logo tasarımının imgesel niteliği görülmektedir
(<https://www.pentagram.com/work/the-high-line> Erişim tarihi: 24.06.2021,
https://www.123rf.com/photo_26347690_railway-tracks-top-view-close-up.html Erişim tarihi:
24.08.2022)

Afiş tasarımı tipografik imge örneği olarak bir Türk grafik ve yazı karakteri tasarımcısı olan Erman Yılmaz'ın çalışması ele alınmıştır. Yılmaz'ın 2016 yılında ortaya çıkardığı Mural İstanbul afiş tasarımı, Mural İstanbul sözcükleri arasında yarattığı organik deformelerle harflere imgesel nitelik kazandırdığı görülmektedir. Böylelikle bir sokak sanatı festivali olan Mural İstanbul'un afiş tasarımı yazı hem okunabilir bir formda yerleştirilmiş, hem de harfler bir duvar resminde kullanılan malzeme ve biçimi yansıtmışçasına bir imgesellik kazanmıştır (Görsel 6).



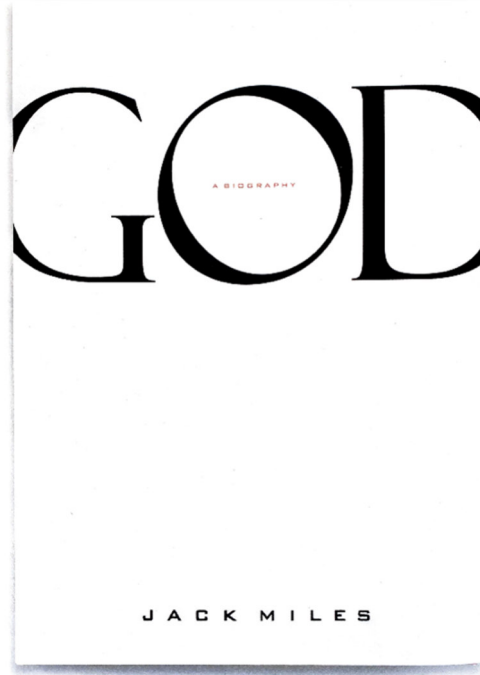
Görsel 6. Erman Yılmaz'ın tipografik imge biçimi ile tasarlanmış afiş çalışması, 2016
(<http://ermanyilmaz.com/portfolio/mural-istanbul-2016/> Erişim tarihi: 27.06.2021)

Tipografik imgenin gücünü başarılı bir şekilde ifade eden bir diğer örnek olarak, Grinning Face Hindistan cevizi sütü ambalaj tasarımı gösterilebilir. Leo Burnett tasarım stüdyosu tarafından tasarlanmış olan ambalaj tasarımı, coconut milk (hindistan cevizi sütü) sözcüğünü oluşturan harflerin karışmış bir şekilde şişe yüzeyine yerleştirildiği görülmektedir. Esasen ambalaj tasarımı da tam olarak bu fikir temelinde tasarlanmıştır. Tüketilmeden önce çalkalanması gereken bir ürünün ambalaj tasarımı düz bir metin ile hindistan cevizi sütü yazmak yerine, aynı harfleri kullanarak imgeleşmiş bir tipografiyle çalkalama, karıştırma algısı tüketiciye aktarılmıştır (Görsel 7).



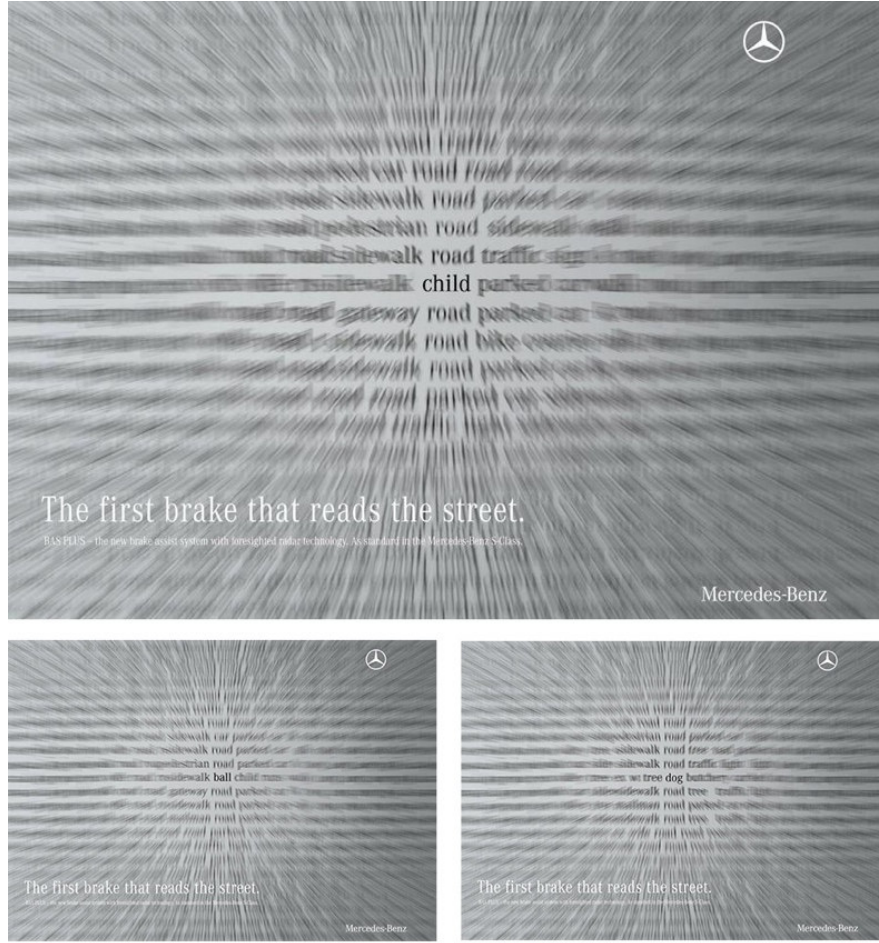
Görsel 7. Grinning Face hindistan cevizi sütü ambalaj tasarımı
(<https://leoburnettdesign.ca/Coconut-Milk> Erişim Tarihi: 03.12.2021)

Kitap kapağı tasarımlarında da tipografik imgenin oldukça başarılı örnekleri bulunmaktadır. Bunlardan biri olarak dünyaca tanınan grafik tasarımcı Michael Beirut'a ait olan, God: A Biography (Tanrı: Bir Biyografi) adlı kapak tasarımı gösterilebilir (Görsel 8). Beirut'un tasarlamış olduğu kapakta, yazı hem işlevsel olarak rahatlıkla okunmakta, hem de Tanrı kavramının barındırdığı yücelik, büyüklük vb. algılar yalnızca God (Tanrı) sözcüğünün kapak yüzeyinin sol ve sağ kenarlarından taşmasıyla alıcılara hissettirilmektedir (Beirut, 2015, s. 173)



Görsel 8. Beirut, küçük bir taşma ile harfleri imgeleştirmiştir (Beirut, 2015, s. 172)

Küresel ölçekte tanınan BBDO reklam ajansı bünyesinde tasarlanmış olan Mercedes firmasına ait reklam tasarımında, Alman otomotiv firmasının yeni geliştirmiş olduğu frenleme sistemi, tipografik imge biçemi ile görselleştirilmiştir. Otomobil kullanırken aniden yola çıkabilecek olan çocuk, köpek ve top gibi sözcükler basın ilanının merkezinde bir odak şeklinde okunabilir sade bir tipografi ile yerleştirilirken, buna bağlı farklı birçok kavram ve nesne hareket bulanıklığı efekti kullanılarak tasarım yüzeyine yerleştirilmiştir. Bu basit fakat yaratıcı çözüm ile, firmanın geliştirmiş olduğu frenleme sisteminin de hareket hâlinde bile yola fırlayabilecek herhangi bir kavramı hemen fark edebileceği algısı alıcılara verilmektedir (Görsel 9).



Görsel 9. BBDO, Mercedes reklam kampanyası, 2008

(<https://www.adsoftheworld.com/campaign/mercedes-bbdo-11-2008> Erişim tarihi: 30.06.2021)

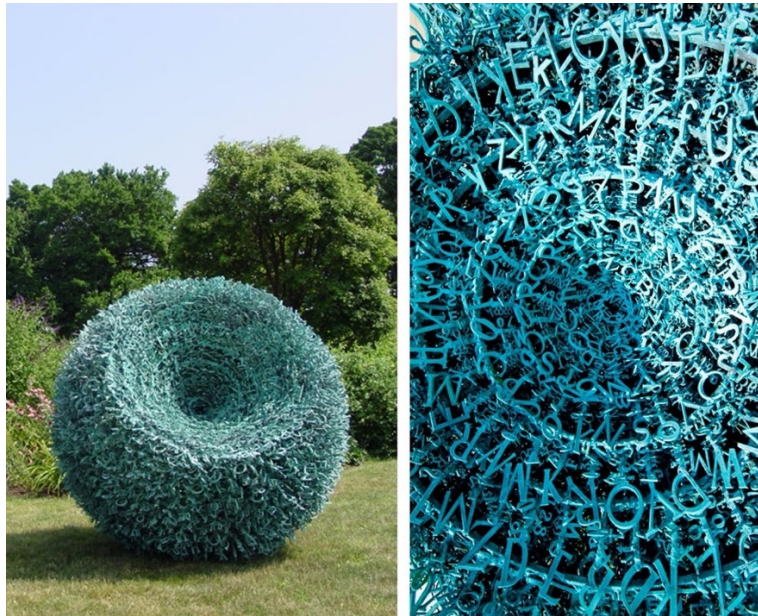
4. FARKLI SANAT VE TASARIM DİSİPLİNLERİNDE TIPOGRAFİK İMGENİN KULLANIMI

Grafik tasarım disiplini dışında, diğer sanat ve tasarım disiplinlerinde de tipografik imge biçiminin kullanım örneklerine rastlanmaktadır. Esasen “harfler iki boyutlu işaretler olacak şekilde tasarlanmıştır. Bir keskiyle mermere oyulduğunda (veya çivi yazısı gibi bir kalemle yumuşak kil tabletlere bastırıldığında) sonuç iki ve üç boyutlu arasında bir yerdedir. Hâlen yazıdır ve hâla okunması gereken bir metindir (Middendorp, 2014, s. 154)”. Bu bağlamda üç boyutlu bir sanat ya da tasarım disiplini bir ürün olarak ortaya çıkan tipografik imge örneklerinin, eserlerin yapısı gereği alışılacağı dışında ve özgün niteliklerinden bahsedilebilir. Bir binanın tamamen harf formları biçiminde tasarlanmış olduğu The Korea Pavilion, ortaya koyulan bu nitelikleri gözler önüne sermektedir. 2010 yılında Çin’in Şanghai şehrinde düzenlenmiş olan uluslararası EXPO fuar alanında, Mass Studies adlı mimarlık firması, Kore alfabesinde bulunan geleneksel 20 harf formunun birleşimleri ile Kore fuar alanını tasarlamıştır (Görsel 10). Böylelikle hem geleneksel Kore kültürü devasa harf biçimleri olarak dikkat çekici bir hâlde sunulurken, hem de Kore’nin ileri teknolojisi hakkında bir algı yaratıldığı görülmektedir (Heller & Ilić, Lettering Large Art and Design of Monumental Typography, 2013, s. 138).



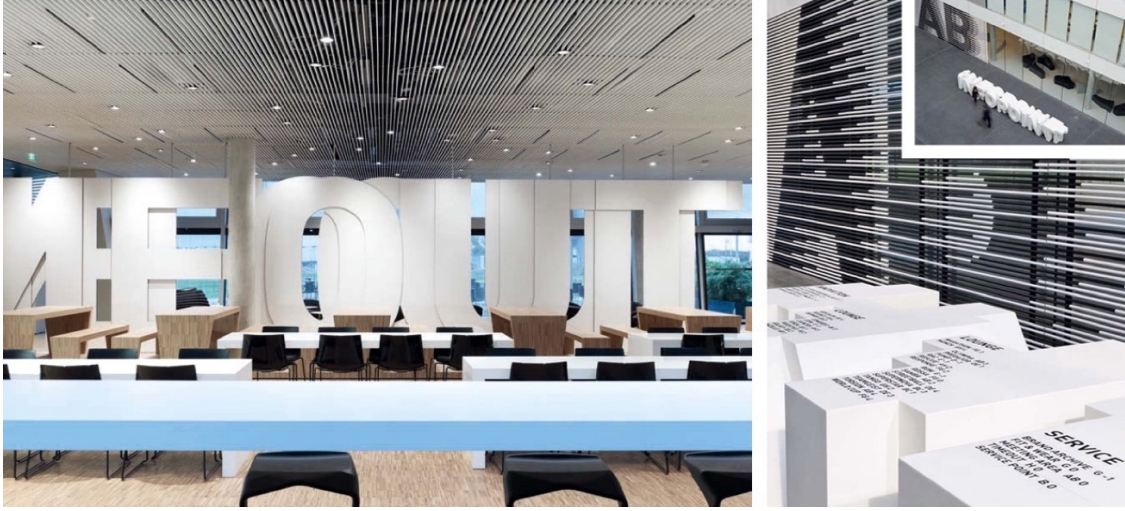
Görsel 10. *The Korea Pavilion at the Shanghai Expo, 2010* (Heller & Ilić, *Lettering Large Art and Design of Monumental Typography*, 2013, s. 138,139)

Heykel sanatçısı Steve Tobin'in Syntax (sözdizimi) adlı eseri, bir plastik sanat eseri olarak tipografik imgenin başarılı bir örneğidir. Yüzlerce döküm harf formunun küre biçiminde bir araya getirildiği eserde, harfler küre merkezinde birleştirilmiştir (Görsel 11). Tobin'in eserinde harf formlarının anlamsız, okunması imkansız bir biçimde birleştirildiği görülmektedir. Sanatçının ortaya koyduğu görülebilir bu formla ise izleyicilere adeta sonsuz bir algı sunulmaktadır.



Görsel 11. *Anlamsız şekilde birleştirilen harfler, anlamlı bir bütün oluşturmaktadır, Syntax, Steve Tobin.* (<http://stevetobincom.ipage.com/works/syntax/> Erişim Tarihi: 20.10.2021)

Adidas firmasının Almanya’da yer alan merkez binası içerisindeki yönlendirme sistemi tasarımı, iç mimarlık disiplini çerçevesinde tespit edilen başarılı bir tipografik imge örneğidir (Görsel 12). Hem dekoratif hem de işlevsel biçimde kullanılan harf formları ile oluşturulmuş beyaz duvarlar ve üç boyutlu yönlendirme işaretleri ile dinamik bir unsur olarak harf biçimleri kullanılmıştır. Salonlar tavana uzanan dinamik harflerle ayrılmış, yönlendirme sistemleri harf formları ile hem okunabilir hem görülebilir biçimlerde tasarlanmıştır (Leydecker, 2013, s. 144).



Görsel 12. Adidas Laces, yönlendirme sistemi (Leydecker, 2013, s. 144)

Amerikalı tasarımcı Eric Ku’nun endüstriyel tasarım disiplini çerçevesinde ortaya çıkardığı sandalye tasarımında, ürünün sandalye kelimesini oluşturan İngilizce harfler c, h, a, i ve r’nin birleşimiyle oluşturulduğu görülmektedir (Görsel 13). Ürünün her bileşeni okunabilir harf formları biçiminde tasarlanmış, tüm parçalar birleştirildiğinde ise tasarım tipografik bir endüstriyel ürüne dönüşmüştür (Blauvelt & Lupton, 2011, s. 123).



Görsel 13. Eric Ku’nun, sandalye tasarımına tipografik bir yaklaşımla oldukça ilginç bir yorum getirdiği görülmektedir (Blauvelt & Lupton, 2011, s. 123)

Tekstil ve moda tasarımında da tipografi yalnızca okunabilen değil, imgeleşmiş biçimlerde de yüzeylerde kullanılmaktadır. “Hem tipografi hem de tekstil, kendi günlerinin ve çağlarının işlerine ve yeniden üretim tekniklerine uyum sağlamıştır (Schlömer, 2020)”. Tipografik desenler pantolonlardan tişörtlere, çantalardan ceketlere kadar farklı bir çok tekstil ürününde görsel bir doku olarak sıklıkla kullanılmaktadır (Görsel 14).



Görsel 14. Harf formları ve tipografi, tekstil ve moda tasarımı ürünlerin yüzeylerinde sıklıkla kullanılan imgesel bir tavır olarak tespit edilmektedir (McAssey & Buckley, 2013, s. 137), (Fogg, 2014, s. 449).

5. SONUÇ

Tipografik imge, bir iletişim aracı olan yazının sanat ve tasarımcılar tarafından temel işlevi olan okunabilirliğin yanı sıra, ona imgesel katkı sağlamaları ile ortaya çıkarılmaktadır. Araştırma bu zemin üzerine oturtulmuş ve statik tipografi ile sınırlandırılmıştır. Yapılmış olan litaretür taraması sonucunda seçilerek çalışmada incelenen örnek tasarımlar ve eserlerde ise bir takım ortak özellikler tespit edilmiştir. Tipografik imgenin bu özellikleri aşağıda maddeler hâlinde verilmektedir.

- Tipografik imge harf formları kullanılarak ortaya çıkarılmaktadır.
- Yazının anlamının ötesine çıkabilmek ve yeni algılar sunabilmek amacıyla sanat ve tasarımcılar kullandıkları harfleri deforme edilebilir, pozitif ya da negatif alanlarını kullanabilir. Diğer bir deyişle gösterilmek istenen imgeyi algısal biçimde ortaya çıkarabilmek için farklı tasarım yöntemleri ile harf formlarında değişiklikler yapılabilir.
- Tipografik imge biçimi akılda kalıcı, yaratıcı ve dikkat çekicidir.
- Tipografik imge yalnızca harf formları kullanılarak bir imgeyi gösterebilme özgünlüğü taşıyan çağdaş bir biçemdir.
- Bu biçimde kimi zaman harfler yalnızca görsel bir imge niteliğinde kullanılmakta, bir metin yazısı gibi okunma kaygısı taşımadan, sanatsal ya da dekoratif bir üslupla tasarlanmaktadır.
- Kimi zaman ise, içerdiği harflerin dilsel anlamını destekleyici biçimde ortaya çıkarılmaktadır. Bu ve benzeri durumlarda harfler dil ötesi anlamlar da kazanmaktadır.

• Tipografik imge, grafik tasarım disiplininin temel yapıtaşları olan yazı ve imgenin gücünü bir arada bünyesinde taşımaktadır. Yazıya bir nevi yeniden sembolik katkılar sağlanmaktadır. Bu bağlamda yazının tarihsel serüveni içerisinde zamanla kaybettiği sembolik anlam, güncel bir tasarım yaklaşımı olan tipografik imgeyle yazıya farklı bir açıdan yeniden kazandırılmaktadır. Başta grafik tasarımcılar olmak üzere, harf formlarını bir uğraş hâline getiren sanat ve tasarımcılar, tipografik imge biçemi ile günümüzde kullanılmakta olan alfabetik sistemlere bir nevi sembolik katkılar sağlamak ve yazıyı imgeleştirmektedir. Yazı, içerdiği işaretlerin salt anlamlarıyla sınırlı kullanılmamaktadır. Bilhassa grafik tasarımcılar bir nevi yazıyı yeniden sembolleştirmekte ve içerdiği anlamı görünür kılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Crowley, D., & Heyer, P. (2019). *İletişim Tarihi / Taş Devri Sembollerinden Sosyal Medyaya*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Hennessy, K., Rodway, N., Jones, G., & Griffiths, L. (Eds.). (2019). *Signs & Symbols An Illustrated Guide to Their Origins and Meanings*. London: Penguin Random House.
- Meggs, P. B. (2012). *Meggs' History of Graphic Design*. Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
- Bringhurst, R. (2019). *The Elements of Typographic Style*. Vancouver: Hartly & Marks, Publishers.
- Beirut, M. (2015). *How To*. New York: HarperCollinsPublishers.
- Middendorp, J. (2014). *Shaping Text*. Amsterdam: BIS Publishers.
- Heller, S., & Ilić, M. (2013). *Lettering Large Art and Design of Monumental Typography*. The Monacelli Press.
- Leydecker, S. (Ed.). (2013). *Designing Interior Architecture*. Basel: Birkhauser.
- Blauvelt, A., & Lupton, E. (Eds.). (2011). *Graphic Design: Now In Production*. Minneapolis: Walker Art Center Second Printing.
- Schlömer, R. (2020). *Typographic Knitting*. New York: Princeton Architectural Press.
- Craig, J., & Scala, I. K. (2006). *Designing with Type The Essential Guide to Typography*. New York: Watson-Guptill Publications.
- Craig, J., & Scala, I. K. (2006). *Designing With Type The Essential Guide to Typography*. New York: Watson-Guptill Publications.
- Frutiger, A. (1980). *Type Sign Symbol*. Zurich: ABC Editon.
- Eskilson, S. J. (2019). *Graphic Design A New History*. New Haven, Connecticut: Laurence King Publishing.
- Carter, R., Day, B., & Meggs, P. (2012). *Typographic Design: Form and Communication*. Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.